

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри клінічної медицини ННЦ «Інститут біології та медицини» Київського національного університету імені Тараса Шевченка Маєвського Олександра Євгенійовича на дисертацію аспіранта кафедри шкірних та венеричних хвороб з курсом ПО ВНМУ ім. М. І. Пирогова **Аль-Омарі Ала'а Осама Ахмада на тему: «Особливості виникнення і перебігу екземи: соматотипологічні та психологічні аспекти»**, подану до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.070, що утворена згідно наказу в.о. ректора ЗВО Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова № 26 від 22 лютого 2023 р. на підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М. І. Пирогова № 103 від 21 лютого 2023 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Актуальність дослідження екземи, обраної дисертантом в якості нозологічної одиниці дослідження, є незаперечною. Адже екзема є одним з найпоширеніших дерматологічних захворювань, яке може вражати практично усі верстви населення, мати гострий, або хронічний перебіг, вражати не тільки шкірні покриви, але й інші органи та системи організму людини, призводити до значних порушень здоров'я, а у випадках з тяжким її перебігом – аж до інвалідизації хворого.

Не зважаючи на те, що дослідження даного захворювання відбувається тривалий час, дотепер залишаються до кінця не визначеними не тільки питання етіології та патогенезу екземи, а й триває дискусія у світі щодо питань уніфікованої класифікації даного захворювання. Переважна більшість фахівців вважає екзему мультифакторіальним захворюванням з нев'ясненим етіологічним чинником та чисельними патогенетичними факторами, кожний з

яких може бути провідним у певного хворого – порушення з боку центральної та вегетативної нервової системи та обміну нейромедіаторів, порушення з боку імунної та ендокринної систем, системи кровообігу тощо.

До теперішнього часу не існує етіотропної терапії хворих на екзему, так само як не визначено й її провідного патогенетичного фактору. За оцінками фахівців не можна вважати задовільними в сучасних умовах і ті методики та засоби, якими проводиться лікування екземи, зважаючи на значну частоту її рецидивів, достатньо значний процент неповних, або нестійких ремісій, значну кількість випадків резистентності екземи до застосованих лікувальних заходів тощо. Вказане у повній мірі стосується і визначених дисертантом для дослідження форм екземи – мікробної та істинної, ідіопатичної.

Дисертант обрав для дослідження конституціональні та психологічні аспекти у виникненні та перебігу екземи. Цей напрямок досліджень щодо екземи є невивченим, особливо стосовно конституціонального аспекту, але вкрай актуальним, зважаючи на існуючі відомості про роль конституціонального чинника у розвитку значної кількості різноманітних захворювань, у тому числі мультифакторіальних, різних систем організму людини, у тому числі й захворювань шкіри. Доведені й можливості прогнозування підвищеного ризику виникнення ряду дерматологічних захворювань, опираючись на особливості морфологічної конституції людини – зокрема, стосовно псоріазу, атопічного дерматиту, піодермії тощо. Так само актуальним є й встановлення особливостей психо-емоційного стану у хворих на екзему, адже порушення даної сфери можуть бути як наслідком захворювання на екзему, так і одним з його патогенетичних чинників.

Таким чином, дисертаційна робота Аль-Омарі Ала'а Осама Ахмада «Особливості виникнення і перебігу екземи: соматотипологічні та психологічні аспекти» є дуже своєчасною та актуальною для медицини.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота Аль-Омарі Ала'а Осама Ахмада виконана на високому науковому рівні. Здобувачем доведена актуальність обраної теми досліджень, здійснено ґрунтовний розгляд та аналіз даних вітчизняних та закордонних дослідників у напрямку тематики дисертаційної роботи. Проведена достатня кількість клінічних досліджень та отримані результати, які дозволили визначити основні відмінності за показниками морфологічної конституції та показниками особливостей особистості між хворими на екзему та практично здоровими чоловіками першого зрілого віку і між хворими на істинну та мікробну екзему з різними за тяжкістю перебігу варіантами. Основні положення та висновки дисертації, так само, як і надані практичні рекомендації, належним чином обґрунтовані, апробовані на вагомих фахових наукових форумах та чітко відповідають отриманим результатам.

Усі наукові праці за результатами дисертаційного дослідження відповідають існуючим вимогам до публікацій на здобуття ступеня доктора філософії, пройшли відповідну експертну оцінку та опубліковані у фахових наукових виданнях належного рівня: 7 статей – в наукових фахових журналах України (у тому числі у журналі, який відноситься до міжнародної наукометричної бази Web of Science); 1 стаття – в закордонному науковому журналі (Польща) та 3 тези в матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Отримане свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Новизна отриманих результатів дослідження не викликає сумніву.

Уперше у мешканців України чоловічої статі першого зрілого віку, хворих на мікробну та істинну екзему з легким або тяжким перебігом проведено комплексну конституціональну та психологічну діагностику, основу яких становили результати антропометричних, соматотипологічних і психо-фізіологічних діагностичних обстежень, за результатами яких

встановлені чисельні відмінності більшості антропометричних показників, ектоморфного й мезоморфного компонентів соматотипу та величини м'язового компоненту маси тіла та визначені психо-фізіологічні особливості порівняно з практично здоровими чоловіками такої ж вікової групи.

Уперше встановлені відмінності конституціональних показників будови тіла та показників особливостей особистості між групами чоловіків хворих на різні форми екземи з легким або тяжким клінічним перебігом.

Уперше у хворих на різні форми екземи легкого та тяжкого перебігу українських чоловіків доведено наявність «субпатологічного» конституціонального типу, який проявляється витягнутим «циліндроподібним» тулубом, укороченими нижніми кінцівками, більш масивними дистальними та менш масивними проксимальними епіфізами верхніх і нижніх кінцівок.

Новітнім доробком є й розроблені та проаналізовані дисертантом достовірні математичні прогностичні моделі можливості виникнення екземи в українських чоловіків та варіантів її можливого перебігу за ступенем тяжкості.

В опублікованих працях дисертантом представлені у повному обсязі усі отримані результати досліджень.

4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація виконана із залученням достатньої кількості клінічного матеріалу – 34 особи з діагнозом істинної екземи, та 38 осіб – з діагнозом мікробної екземи, причому, згідно до поставлених мети та завдань до груп дослідження увійшли хворі з різним ступенем тяжкості перебігу екземи – 16 осіб із легким перебігом і 18 із тяжким перебігом істинної екземи та 28 і 10 осіб, відповідно, з легким та тяжким перебігом мікробної екземи. Автором сформовано достатньо однорідні групи досліджень – особи чоловічої статі першого зрілого віку від 22 до 35 років. Діагноз захворювання на екзему був

встановлений відповідно до існуючих вимог. Так само ретельно була підібрана і контрольна група, яку склали практично здорові чоловіки відповідної вікової групи. Усі результати антропометричних, соматотипологічних, психо-фізіологічних досліджень були піддані ґрунтовній статистичній обробці у ліцензійному програмному пакеті для статистичного аналізу «Statistica 5.5». Сумніву щодо достовірності отриманих результатів не виникає. Результати досліджень були узагальнені та проаналізовані, відображені у відповідному розділі дисертації. Обґрунтування актуальності обраної теми дисертації, методів дослідження, опис сучасного стану проблеми дослідження, аналітичне обговорення отриманих результатів з подальшим формуванням основних положень, висновків та практичних рекомендацій проведено на високому рівні з використанням достатньої кількості відповідних джерел наукової літератури – загалом 196 публікацій, з яких 149 викладені латиницею. Висновки і рекомендації дисертації відповідають отриманим результатам та є достатньо науково обґрунтованими.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Основним науковим завданням дисертаційної роботи було встановити особливостей будови тіла та показників особливостей особистості в чоловіків першого зрілого віку, мешканців України, хворих на істинну та мікробну екзему легкого або важкого перебігу.

Дисертантом, у відповідності до мети та завдань дослідження сформовані контрольна група практично здорових чоловіків та групи хворих на істинну та мікробну екзему з різними ступенями тяжкості захворювання. Дисертантом застосовані загальновизнані методи дослідження, які дозволяють отримати результати відповідні завданням дослідження: клінічні – для верифікації діагнозу екземи; антропометричне дослідження за Бунаком В. В. та Шапаренком П. П., соматотипологічне за схемою Хіт-Картер та визначення компонентів маси тіла за Matiegka J. – проведені для встановлення

особливостей будови тіла; психодіагностичні методи з використанням особистісних опитувальників – для встановлення показників особливостей особистості. На високому рівні виконана обробка отриманих результатів методами математичної статистики. Так само на високому науковому рівні здобувач здійснив аналіз та узагальнення результатів дослідження з публікаціями у фахових наукових виданнях.

Таким чином, здобувач показав високий рівень володіння методологією наукової діяльності. Поставлене у дисертації наукове завдання досягнуто повністю.

6. Теоретичне і практичне значення отриманих результатів дослідження.

Отримані результати розширюють існуючі знання та надають нових відомостей стосовно можливих чинників, які впливають на можливість виникнення та перебіг істинної та мікробної екземи, а саме розкривають конституціональний аспект даної проблеми, що має важливе теоретичне значення для дерматології та надає подальшого підтвердження та розвитку вченню про роль морфологічної складової загальної конституції людини у розвитку хвороб та патологічних станів, що має вагоме теоретичне значення для біомедичної антропології.

Результати досліджень впроваджені в лекційні курси кафедр шкірних та венеричних хвороб з курсом післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова; дерматології та венерології з курсом косметології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця; дерматовенерології Буковинського державного медичного університету.

Отримані результати мають, безперечно, вагоме практичне значення для медицини. Встановлені особливості показників психо-емоційного стану у хворих на різні форми екземи надають можливості їх вчасної профілактики, а при необхідності й корекції лікарями психологами, або психіатрами.

Важливого практичного значення мають розроблені математичні моделі для можливості визначення підвищеного ризику виникнення екземи в чоловіків з певними антропо-соматотипологічними особливостями або для передбачення можливого варіанту тяжкості клінічного перебігу екземи у хворих та створена з цією метою комп'ютерна програма "Eczema Test".

На теперішній час результати досліджень вже впроваджені у практичну роботу консультативно-діагностичного відділення КНП «Вінницького обласного клінічного шкірно-венерологічного центру Вінницької обласної ради» та шкірно-венерологічного відділення військово-медичного клінічного центру Центрального регіону.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому.

Дисертація викладена українською мовою на 214 сторінках і складається з анотації українською та англійською мовами, зазначення її, переліку умовних позначень, символів і термінів, вступу, огляду літератури, розділу загальної методики й основних методів дослідження, трьох розділів власних досліджень дисертанта, розділу аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел наукової літератури та додатків. Дисертація добре ілюстрована: містить 96 рисунків та 20 таблиць.

Оформлена дисертація у відповідності до вимог до рукопису дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

В анотаціях зазначена вирішена науково-практична задача, викладені отримані основні результати та положення дисертаційної роботи, з акцентом на їх новизну, практичне значення проведеного дослідження.

У вступі висвітлені актуальність теми дослідження, його мета та завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, зв'язок теми з науковими програмами, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, вказана апробація матеріалів дисертації та особистий внесок здобувача у її виконання, наведені дані щодо виданих публікацій.

У розділі огляду літератури, що складається з трьох підрозділів, автор

розглядає сучасні знання щодо етіології та патогенезу екземи, психологічного стану хворих на екзему та обговорює існуючі дані щодо ролі конституціональних факторів у виникненні мультифакторіальних захворювань шкіри. Матеріали розділу представлені дисертантом в статті у фаховому науковому журналі України.

У розділі загальної методики і основних методів дослідження детально описані загальна методика та суб'єкти дослідження, наведена клінічна характеристика хворих на різні форми екземи та вдало проілюстровані клінічні приклади картини шкіри у хворих на істинну або мікробну екзему різного перебігу з власних спостережень дисертанта (загалом 14 рисунків). У другому підрозділі описані застосовані методики антропометричного і соматотипологічного дослідження, визначення компонентного складу маси тіла та розглянуті використані методики визначення показників особливостей особистості та статистичного аналізу результатів дослідження.

Результати виконаних особисто здобувачем досліджень відображені у трьох розділах дисертації.

Так, у третьому розділі, який складається з трьох підрозділів, автор описує саме встановлені конституціональні показники та їх особливості у хворих на істинну та мікробну екзему порівняно із здоровими чоловіками, або порівняно між хворими з різною тяжкістю перебігу екземи. Зокрема, визначені відмінності порівняно зі здоровими чоловіками дозволили зробити висновок про так званий «субпатологічний» конституціональний тип у хворих на екзему, ознаками якого були витягнутий «циліндроподібний» тулуб, укорочені нижні кінцівки, більш масивні дистальні та менш масивні проксимальні епіфізи верхніх і нижніх кінцівок. За результатами, представленими в даному розділі дисертації, здобувачем опубліковані дві статті у фахових наукових журналах України, у тому числі – 1 стаття у журналі з міжнародної наукометричної бази бази Web of Science, та в статті у закордонному журналі і в трьох тезах міжнародних науково-практичних конференцій. Розділ інформативно проілюстрований п'ятдесятьма рисунками.

Результати дослідження показників особливостей особистості у чоловіків, хворих на різні форми екземи з різними ступенями важкості перебігу та визначені їх відмінності порівняно як зі здоровими чоловіками, так і між хворими чоловіками з різними формами та різним перебігом екземи представлені у четвертому розділі дисертації. Порівняння показників особливостей особистості у чоловіків між здоровими та хворими на істинну або мікробну екзему легкого або тяжкого перебігу чоловіками дозволяє їх розглядати в якості важливих критеріїв оцінки мотивації звернення пацієнта до дерматолога, визначити слабкі місця його характеру, передбачати фактори, які здатні викликати декомпенсації або психогенні реакції, що супроводжуються дезадаптацією. Розділ містить 22 рисунки. За даними результатами здобувачем опубліковані три статті у фахових наукових журналах України.

Надзвичайно важливим в сенсі практичного використання результатів досліджень є п'ятий розділ, в якому якраз наведені результати проведеного математичного моделювання можливості виникнення мікробної та істинної екземи та можливого варіанту перебігу даних форм екземи. Створені для українських чоловіків достовірні дискримінантні моделі надають можливості на основі особливостей їх антропометричних та соматотипологічних показників з високим ступенем вірогідності віднести досліджуваних осіб до типових для здорових або хворих на різні форми екземи. Розділ містить 6 таблиць. Результати досліджень, викладені у цьому розділі, опубліковані у статті у фаховому науковому журналі України.

У заключному, шостому розділі дисертації здобувачем проаналізовані та узагальнені власні результати досліджень. Розділ викладений науково грамотно, послідовно, з необхідним використанням співставлення власних результатів з існуючими результатами інших фахівців.

Висновки дисертації сформульовані чітко, відповідно до поставлених завдань, базуються на достовірному фактологічному матеріалі антропометричних, соматотипологічних та психофізіологічних досліджень,

аргументовані і не викликають зауважень.

У практичних рекомендаціях дисертант детально викладає установку та покрокову роботу з комп'ютерною програмою “EczemaTest”, створеною ним разом з співавтором. Програма є зручною, технічно достатньо простою у використанні і рекомендується до застосування в практичній роботі для визначення груп ризику щодо захворювання на екзему серед чоловіків, або для прогнозування перебігу екземи за тяжкістю серед вже захворілих.

Наведений список використаних джерел наукової літератури містить 196 найменувань.

Перелік наукових публікацій з основними результатами дисертації та наукових публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, так само як і акти упровадження матеріалів дисертації (5 актів впровадження) та зведені таблиці з цифровим матеріалом досліджень (14 таблиць) наведені у додатках.

Дисертація в цілому є завершеною науковою працею.

8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Результати дисертаційного дослідження рекомендуються для використання в науковій, навчальній та практичній діяльності профільних кафедр дерматовенерології, шкірних та венеричних хвороб закладів вищої медичної освіти України, під час написання фахових публікацій, монографій, у практичній роботі закладів охорони здоров'я первинної, вторинної ланки та високоспеціалізованих медичних закладах з метою формування груп ризику та прогнозування перебігу екземи у хворих. Особливо важливим і перспективним є впровадження у практику створеної комп'ютерної програми “Eczema Test”.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Під час опрацювання дисертації суттєвих зауважень щодо оформлення

та змісту дисертації, які впливали б на оцінку отриманого фактологічного матеріалу, його інтерпретацію, теоретичні узагальнення та висновки немає. Виникло декілька зауважень, які не впливають на загальну позитивну оцінку роботи:

1. На наш погляд, третє завдання дисертації «Встановити «субпатологічні» конституціональні типи у чоловіків хворих на різні форми екземи», сформульоване не зовсім вдало, адже таке формулювання апріорі передбачає упевненість автора у наявності таких конституціональних типів у досліджених хворих. Можливо, краще його б було сформулювати як «Встановити можливі «субпатологічні» конституціональні типи у чоловіків хворих на різні форми екземи».

2. У підрозділі 2.1 «Загальна методика та суб'єкти дослідження» чітко вказані вікові параметри досліджених чоловіків першого зрілого віку (22-35 років), але не зазначено яка схема вікової періодизації була застосована.

3. У тексті дисертації трапляються поодинокі друкарські помилки: на стор. 79 у слові «незначту» – вірно «незначну»; на стор. 84 у верхньому абзаці у слові «легким» пропущена буква «г».

Також виникло декілька запитань до дисертанта:

1. Чим Вами обумовлений вибір даної нозології для обстеження?
2. І друге запитання: яка можливість практичного впровадження отриманих у дисертації результатів при реалізації комп'ютерної програми “Eczema Test”?

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації Аль-Омарі Ала'а Осама Ахмада, з застосуванням програми «StrikePlagiarism.com», не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації даних. Подані до захисту наукові досягнення є власним напрацюванням аспіранта, текст дисертації є оригінальним. Виявлені тільки окремі співпадіння з власними публікаціями, термінологією, посиланнями на

літературу та загальноживаними фразами. Таким чином, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

На підставі проведеного аналізу вважаю, що дисертація Аль-Омарі Ала'а Осама Ахмада на тему: «Особливості виникнення і перебігу екземи: соматотипологічні та психологічні аспекти» є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримані і обґрунтовані нові результати, які у сукупності вирішують важливу для медицини науково-практичну задачу встановлення особливостей антропометричних, соматотипологічних показників та показників особливостей особистості у чоловіків першого зрілого віку, мешканців України, хворих на істинну та мікробну екзему легкого або тяжкого перебігу та розробки прогностичних математичних моделей виникнення і особливостей перебігу екземи в чоловіків у залежності від їх конституціональних особливостей. Отримані результати досліджень та зроблені на їх основі узагальнення, висновки та практичні рекомендації мають важливе теоретичне та практичне значення, у перше чергу, для дерматовенерології, психології та психіатрії.

За актуальністю теми, обсягом та науковим рівнем виконаного дослідження й отриманих результатів, новизною отриманих результатів, їх теоретичним та практичним значенням, достовірністю висновків і положень та оформленням дисертаційна робота на тему: «Особливості виникнення і перебігу екземи: соматотипологічні та психологічні аспекти» повністю відповідає вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідно до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року та наказу МОН України №40 від 12.01.2017 року. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор Аль-Омарі Ала'а Осама Ахмад

заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри клінічної медицини

ННЦ «Інститут біології та медицини»

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

доктор медичних наук, професор

Олександр МАЄВСЬКИЙ

Місце засідання
Воєнний секретар
Нараульна Н. В.
4.8.03. 20

